

บทความวิจัย

ผลของโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก
ต่อความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารกของมารดา
วัยรุ่น*

ธีรยา เนาวโคอักษร** บุษกร พันธุ์เมธาฤทธิ์*** มยุรี นภาพรรณสกุล****

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: ศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกต่อความรักความผูกพันระหว่างมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกและทารก

แบบการวิจัย: การวิจัยกึ่งทดลอง

วิธีการวิจัย: เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง กลุ่มละ 30 ราย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลและแบบประเมินความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารกก่อนและหลังการทดลอง ตรวจสอบความตรงของเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน และทดสอบความเที่ยงของแบบประเมินความรักความผูกพัน ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค เท่ากับ 0.97 กลุ่มควบคุมได้รับการพยาบาลตามปกติ กลุ่มทดลองได้รับการพยาบาลตามปกติร่วมกับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกอย่างน้อย 60 นาที ใน 24 ชั่วโมงแรกหลังคลอด และติดตามใน 48 ชั่วโมง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย สถิติไคสแควร์ และสถิติที

ผลการวิจัยและการนำไปใช้: มารดาทั้ง 2 กลุ่ม มีคะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ก่อนการทดลอง กลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันสูงกว่ากลุ่มทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) และกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของความแตกต่างของความรักความผูกพันสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ดังนั้น พยาบาลควรใช้โปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์นี้แก่มารดาวัยรุ่นเพื่อสร้างเสริมความรักความผูกพันกับทารก

คำสำคัญ: โปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก; ความรักความผูกพัน; มารดาวัยรุ่น

* ได้รับเงินทุนวิจัยสนับสนุนจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

** นักศึกษาพยาบาลมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลเด็ก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา

*** รองศาสตราจารย์, ดร. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา

ความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบันพบว่า สตรีที่เป็นมารดาที่มีอายุน้อยลง โดยในปี พ.ศ. 2555 พบคุณแม่อายุต่ำสุดเพียง 10 ปี เท่านั้น (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2555) จากรายงานกระทรวงสาธารณสุขล่าสุดในปี พ.ศ. 2548-2552 มีอัตราการตั้งครรภ์และคลอดบุตรของมารดาวัยรุ่นที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปี ทั่วประเทศ เท่ากับร้อยละ 12.89, 13.03, 13.37, 12.01 และ 13.55 ตามลำดับ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2552) ข้อมูลจากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2556) พบว่า ในปี พ.ศ. 2555 ในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีหญิงอายุ 15-19 ปี จำนวน 56,469 คน และมีอัตราการคลอดบุตรของวัยรุ่น อายุ 15-19 ปี คิดเป็น 42.01 ต่อหญิงกลุ่มอายุเดียวกัน 1,000 คน บ่งชี้ว่ามีจำนวนมารดาวัยรุ่นมากขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศ สะท้อนให้เห็นถึงจำนวนทารกที่มากตามไปด้วย ทารกเหล่านี้ อยู่ภายใต้การดูแลของมารดาวัยรุ่นที่ยังมีวุฒิภาวะไม่พร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ขาดการเรียนรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงดูทารก ซึ่งส่งผลต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการของทารก (Erikson, 2000) ตลอดจนการพัฒนาความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก (Klaus & Kennell, 1976, 1982) ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญอย่างมากต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมของทารกต่อไป (นฤมล, 2545; Erikson, 2000)

มารดาวัยรุ่น เป็นวัยในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต มีความสับสน ลังเล ไม่แน่ใจ และไม่ทราบว่ สิ่งที่ถูกต้องควรทำอย่างไร ส่งผลให้มารดาวัยรุ่นปรับตัวไม่ทัน เนื่องจากมีประสบการณ์ในชีวิตน้อย (ศรีเรือน, 2549) มารดาวัยรุ่นมีความไวในการตอบสนองความต้องการของทารกน้อย (ฉัตรแก้ว, 2552; Lowdermilk & Perry, 2004) ซึ่งทารกไม่สามารถสื่อสารโดยการพูดได้ จึงแสดงพฤติกรรมเป็นสื่อสัญญาณ 2 ประเภท คือ 1) สื่อสัญญาณที่แสดงความต้องการมีปฏิสัมพันธ์กับมารดา (engagement cues) ทารกจะแสดงเมื่อต้องการเป็นที่สนใจของมารดา หรือเมื่อมีความสุขสบาย มารดาสามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมที่ทารกแสดงออก ได้แก่ ส่งเสียงอ้อแอ้ จ้องใบหน้ามารดา ทำเสียงดูดกลืนนมอย่างเป็นจังหวะ หัวเราะ ประสานสายตาท้องกันและกันกับมารดา ยิ้ม ยิ้มตอบ ยื่นแขนเข้าหามารดา เคลื่อนไหวแขนขาอย่างเป็นธรรมชาติ หันศีรษะเข้าหามารดา และ 2) สื่อสัญญาณทารกที่แสดงความต้องการมีปฏิสัมพันธ์กับมารดา (disengagement cues) ทารกจะแสดงออกเมื่อไม่สุขสบาย ต้องการยุติการมีปฏิสัมพันธ์ หรือมีสิ่งเร้าที่กระทบต่อทารกอย่างรวดเร็ว รุนแรงหรือมากเกินไป มารดาสามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมที่ทารกแสดงออก ได้แก่ แอนหลัง สำลัก ไอ ทำหน้าคล้ายจะร้องไห้ ร้องไห้ ร้องไห้แง ยกมือทำท่าหยุด สายหน้า หันหน้าไปทางอื่น งอข้อศอกกำมือระดับไหล่และปล่อยแขนลงข้างลำตัว สีผิวซีดลงหรือแดงขึ้น หันลำตัวหรือหันศีรษะออกจากมารดา ยกมือผลักมารดา บ้วนน้ำลาย สำรอก อาเจียน เปลี่ยนจากระยะตื่นเป็นระยะหลับทันที (ฉัตรแก้ว, 2552; ปารีชาติ, 2546; วันชาติ, 2553; Barnard, 1994) นอกจากนี้ ทารกจะแสดงสัญญาณ เมื่อมีความต้องการที่เฉพาะเจาะจง เช่น สื่อสัญญาณหิว อิ่ม ต้องการพูดคุยหรือเล่นด้วย ต้องการหยุดเล่นหรือต้องการพักผ่อน ไม่สุขสบาย และมีความสุข (Barnard, 1994) ดังนั้น การรับรู้ของมารดาต่อพฤติกรรมของทารก จะทำให้มารดาสามารถตอบสนองต่อความต้องการของทารกได้ถูกต้อง และเป็นบทบาทหนึ่งที่สำคัญยิ่งของมารดา (วิไลพรรณ, 2551; วันชาติ, 2553; Hockenberry & Wilson, 2009) การตอบสนองของมารดาต่อสัญญาณทารกมีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับการรับรู้ของมารดาว่า สัญญาณทารก จะแสดงถึงความต้องการอะไร เช่น ถ้าทารกหิว มารดาต้อง

ให้นมทารก ถ้าอ้อม ก็ต้องหยุดให้นม ถ้าต้องการพูดคุยหรือเล่นด้วย มารดาอาจพูดด้วยน้ำเสียงเบาๆ นุ่มนวลและมีการเปลี่ยนระดับเสียงที่พูด หยอกล้อ เป็นต้น (กรรณิการ์, 2547; Bowden, Dickey, & Greenberg, 1998) ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว จะส่งผลให้เกิดความสำเร็จในกระบวนการสร้างความรัก ความผูกพันระหว่างมารดาและทารกได้ เนื่องจากปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งเสริมความรักความผูกพันระหว่างมารดา และทารก คือ การรับรู้สื่อสัญญาณของทารกและการตอบสนองสื่อสัญญาณทารก (Klaus & Kennell, 1976, 1982)

จากงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่พบว่ามีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกต่อความรักความผูกพันโดยใช้สื่อสัญญาณทารก แต่พบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่อง สื่อสัญญาณหรืออื่นๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมความรักใคร่ผูกพัน คือ จีราภา (2549) พบว่า มารดาวัยรุ่นน ครรภ์แรกมีการรับรู้และการตอบสนองต่อสื่อสัญญาณทารกแรกเกิดใน 48 ชั่วโมงหลังคลอดได้พอควร ฉัตรแก้ว (2552) พบว่า การรับรู้สื่อสัญญาณทารกของมารดาที่มีความสัมพันธ์กับการตอบสนองสื่อสัญญาณ ทารกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปารีชาติ (2546) พบว่า การให้ข้อมูลสื่อสัญญาณทารกแก่มารดาที่มี บุตรคนแรก ทำให้มารดามีการรับรู้สื่อสัญญาณทารกและตอบสนองต่อสื่อสัญญาณทารกได้เหมาะสมขึ้น ชุติพร (2549) พบว่า คะแนนเฉลี่ยความรักใคร่ผูกพันของมารดาและทารกในกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการ ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและทารกทันทีหลังคลอด โดยการให้บิดามีส่วนร่วมในการดูแลมารดา และทารก สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่คะแนนความรักใคร่ ผูกพันของบิดาและทารกระหว่าง 2 กลุ่ม มีความแตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติ สุริรัตน์ (2546) พบว่า คะแนนเฉลี่ยความผูกพันระหว่างมารดา-ทารก ในกลุ่มที่สัมผัสทารก มีมากกว่ากลุ่มที่ได้รับการนวดสัมผัส และกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่าง มารดาและทารกโดยการให้ความรู้เกี่ยวกับสื่อสัญญาณทารกและการตอบสนองต่อสื่อสัญญาณทารกของ มารดาวัยรุ่นครรภ์แรก โดยการใช้วีซีดีซึ่งสามารถให้มารดาได้ดูภาพสื่อสัญญาณเสมือนจริงและสามารถ เปิดทบทวนได้ รวมทั้งการให้คู่มือสื่อสัญญาณทารก เมื่อมารดาได้รับรู้และมีความไวในการตอบสนอง สื่อสัญญาณทารกแล้ว คาดว่าจะมีผลต่อการพัฒนาความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก (เพ็ญพิไล, 2549) ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกต่อความรักความผูกพัน ระหว่างมารดาและทารกในมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก

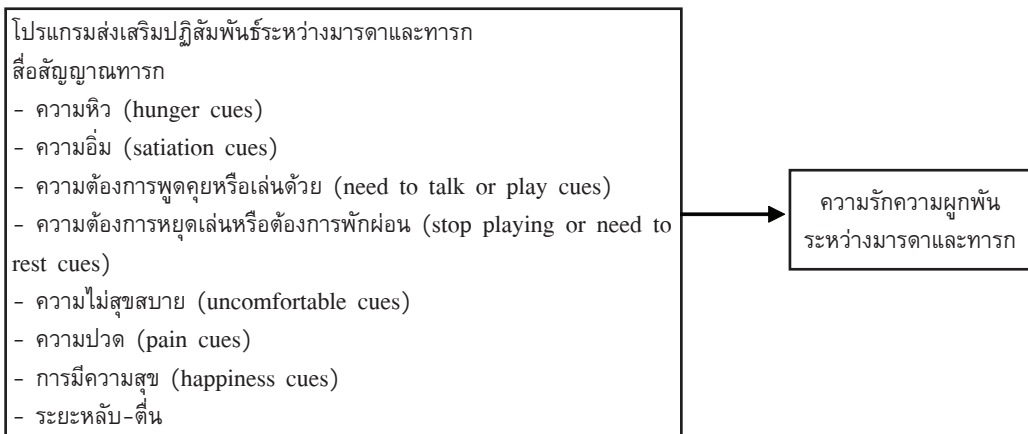
คำถามการวิจัย

1. มารดาวัยรุ่นนในกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันในวันที่ 3 แตกต่างจากวันที่ 1 หรือไม่
2. มารดาวัยรุ่นนในกลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันหลังการทดลองในวันที่ 3 สูงกว่าก่อนการทดลองในวันที่ 1 หรือไม่
3. ก่อนการทดลอง มารดาวัยรุ่นนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยความรักความ ผูกพันระหว่างมารดาและทารกแตกต่างกันหรือไม่

4. หลังการทดลอง มารดาวัยรุ่นในกลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารกสูงกว่ามารดาวัยรุ่นในกลุ่มควบคุมหรือไม่

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก (maternal-infant attachment) ของ คลอสและเคนเนลล์ (Klaus & Kennell, 1976, 1982) ที่ว่าความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารกจะพัฒนาได้จำเป็นต้องมีการตอบสนองต่อกัน (reciprocal interaction) ระหว่างมารดาและทารก โดยการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ให้เกิดในระยะเวลาที่ไวต่อการเกิดความผูกพันภายใน 48 ชั่วโมงหลังคลอด โดยส่งเสริมให้มารดาวัยรุ่นและทารกมีปฏิริยาตอบสนองระหว่างกัน ด้วยการสนับสนุนความรู้ ในการตอบสนองต่อสัญญาณที่ทารกแสดงออกถึงความหิว ความอึด ต้องการพูดคุยหรือเล่นด้วย ต้องการหยุดเล่นหรือต้องการพักผ่อน ความปวด ความสุข และความไม่สบาย รวมทั้งสัญญาณการหลับ-ตื่นของทารก และการตอบสนองของมารดาโดยการสัมผัส (touch) การมองสบตา (eye-to-eye contact) การพูดคุย (high pitch voice) การเคลื่อนไหวตามเสียงพูด (entrainment) การอุ้ม (heat) การให้เวลา (time giver) การจดจำกลิ่นกาย (odor) และการให้นมมารดา (T and B lymphocyte) ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้มารดาและทารกมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งอาจทำให้เกิดความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารกเพิ่มขึ้น (ภาพ 1)

ภาพ 1 กรอบแนวคิดผลของโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกต่อความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารกของมารดาวัยรุ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (two groups pretest-posttest design)

ประชากร คือ มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกและทารก

กลุ่มตัวอย่าง คือ มารดาวัยรุ่นหลังคลอดปกติครรภ์แรก มีสุขภาพแข็งแรง ไม่มีภาวะแทรกซ้อน หลังคลอด อายุระหว่าง 10 – 19 ปี และทารกอายุครรภ์ครบกำหนด ไม่มีความผิดปกติหรือภาวะแทรกซ้อน

หลังคลอด ที่หอผู้ป่วยหลังคลอด โรงพยาบาลมหาสารนครศรีธรรมราช ระหว่างเดือนมกราคม ถึง มีนาคม พ.ศ. 2557 เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ตามคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง จำนวนกลุ่มละ 30 ราย

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ใช้ power analysis ที่ effect size (γ) = $\mu_1 - \mu_2 / \sigma$ (Polit & Beck, 2004) โดยค่า μ = ค่าเฉลี่ยของประชากร σ = ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร หาค่า effect size โดยใช้ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจากงานวิจัยที่ใกล้เคียงที่สุดกับงานวิจัยในครั้งนี้ คือ การศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมสัมพันธ์ภรรยาและทารกที่หลังคลอดต่อความรักใคร่ผูกพันระหว่างบิดามารดาและทารกในมารดาที่ได้รับการผ่าตัดเอาทารกออกทางหน้าท้อง (ชูลีพร, 2549) ได้ค่า effect size (γ) = 1.64 เมื่อคำนวณโดยใช้โปรแกรม statistics calculators เมื่อกำหนด power 0.80 และ α 0.05 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 7 คน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ลดขนาดของ effect size เหลือ 0.75 เนื่องจากค่าความแตกต่างที่ได้เป็นความรักผูกพันของบิดาที่มีความแตกต่างกันและเป็นโปรแกรมที่เกี่ยวกับการส่งเสริมความรักผูกพันโดยตรง แต่การวิจัยนี้ เป็นการส่งเสริมโดยใช้สื่อสัญญาณที่ศึกษาในมารดา และเป็นการทดลองที่ต้องการผลวิจัยที่มีความแม่นยำ น่าเชื่อถือ จึงลดขนาด effect size เพื่อเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่าง เมื่อเปิดตาราง โดยกำหนด power 0.80, effect size 0.75 และ α 0.05 (Polit & Beck, 2004) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 30 คน

จริยธรรมในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการประเมินงานวิจัยด้านจริยธรรม คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมของโรงพยาบาลมหาสารนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้อธิบายวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการศึกษา พร้อมทั้งพิทักษ์สิทธิผู้เข้าร่วมในการศึกษา ก่อนการเก็บข้อมูล ได้แก่ ความสมัครใจในการเข้าร่วมในการวิจัย การเก็บรักษาความลับ และการนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ โปรแกรมการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยใช้สอนเกี่ยวกับการสังเกตสัญญาณทารกและการตอบสนองต่อสัญญาณทารก ประกอบด้วย 1) แผนการสอนสำหรับผู้วิจัย เรื่อง การสังเกตสัญญาณทารกและการตอบสนองสัญญาณทารก 7 กลุ่ม คือ สัญญาณที่ทารกแสดงออกถึงความหิว ความอึด ความต้องการพูดคุยหรือเล่นด้วย ความต้องการหยุดเล่นหรือต้องการพักผ่อน ความปวด ความสุข และความไม่สุขสบาย รวมทั้ง การหลับ - ตื่นของทารก 2) คู่มือสำหรับมารดา เรื่อง สัญญาณทารกและการตอบสนองสัญญาณทารก และ 3) วิธีดีสำหรับผู้วิจัย เรื่อง สัญญาณทารกและการตอบสนองสัญญาณทารก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

- 2.1 แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของมารดาและทารก เป็นลักษณะคำถามปลายเปิดและเลือกตอบ ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของมารดา ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ศาสนา อาชีพ รายได้ของครอบครัว ความพอเพียงของรายได้ ลักษณะครอบครัว การวางแผนการตั้งครรภ์

ลักษณะการคลอด ประสบการณ์การดูแลเด็ก และข้อมูลเกี่ยวกับทารก ได้แก่ เพศของทารก อายุครรภ์แรกเกิด น้ำหนักแรกเกิด ความยาว และ Apgar score นาทีที่ 1 และนาทีที่ 5

2.2 แบบประเมินความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารกของ อำนาจ (2552) ได้ดัดแปลงมาจากแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกคลอดก่อนกำหนดของ พรณพิไล (2526) โดยอำนาจได้ทดสอบความเที่ยงได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค เท่ากับ 0.70 แบบประเมินนี้ประกอบด้วยข้อความเกี่ยวกับความรู้สึกผูกพันระหว่างมารดาและทารก 6 ด้าน จำนวน 32 ข้อ ได้แก่ การรับรู้หน้าตาร่างกายของทารก ความสนใจและความผูกพันซึ่งกัน การสัมผัสอุ้มทารก การยอมรับความเป็นบุคคลของทารก การยอมรับตนเองมากขึ้น และการเตรียมการเลี้ยงดูทารก เป็นข้อความที่แสดงสัมพันธภาพด้านบวก 16 ข้อ และด้านลบ 16 ข้อ ลักษณะคำตอบ เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 4 อันดับจาก 1 เท่ากับ ไม่เป็นความจริงเลย ถึง 4 เท่ากับเป็นความจริงมากที่สุด คะแนนสูง แสดงถึง ความรักความผูกพันมาก

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ความตรงตามเนื้อหาและภาษาที่ใช้ของเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ โปรแกรมการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก แผนการสอน คู่มือ และวีซีดีสื่อสัญญาณทารกและการตอบสนองสื่อสัญญาณทารก และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของมารดาและทารก ได้ผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในการดูแลมารดาและทารกหลังคลอด และมีการตรวจสอบความเที่ยงของแบบประเมินความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก โดยนำไปทดลองใช้กับมารดาที่มีลักษณะเดียวกันกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 ราย ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค เท่ากับ 0.97

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก ต่อความรักความผูกพันระหว่างมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกและทารก ผู้วิจัยดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ

1. ภายหลังโครงการวิจัยผ่านคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์แล้ว ผู้วิจัยได้ทำหนังสือผ่านคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ขออนุมัติต่อผู้อำนวยการโรงพยาบาลมหาสารคามนครศรีธรรมราช เพื่อชี้แจงรายละเอียดและขอความร่วมมือในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. เมื่อได้รับอนุญาตให้เก็บข้อมูล ผู้วิจัยขอเข้าพบและแนะนำตัวเองต่อหัวหน้าพยาบาล หัวหน้างานผู้ป่วยในของโรงพยาบาล เพื่อชี้แจงรายละเอียดและขอความร่วมมือในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ที่กำหนด ณ หอผู้ป่วยหลังคลอด

4. ผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่างที่หอผู้ป่วยหลังคลอดเพื่อแนะนำตัว สร้างสัมพันธภาพ และขอความร่วมมือในการศึกษาวิจัย อธิบายให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจถึงวัตถุประสงค์การวิจัย การดำเนินการวิจัยในส่วนที่ผู้ป่วยเกี่ยวข้อง สิทธิของผู้ป่วยในกรณีที่จะยุติการศึกษา ตลอดจนผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้ป่วยและประโยชน์

ที่จะได้รับ ตามแบบพิทักษ์สิทธิของมารดาในการเข้าร่วมการวิจัย ที่ผู้วิจัยเตรียมให้อ่าน ถ้ากลุ่มตัวอย่างไม่พร้อมหรือมีความลำบากใจ กลุ่มตัวอย่างสามารถบอกเลิกได้โดยไม่มีผลต่อการตรวจรักษาใดๆ กลุ่มตัวอย่างที่ตกลงเข้าร่วมในการศึกษาวิจัย ให้เซ็นต์ชื่อในหนังสือยินยอมโดยได้รับการบอกกล่าวและเต็มใจ

5. มารดาวัยรุ่นครรภ์แรก จำนวน 30 คนแรก ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์และยินยอมเข้าร่วมการวิจัยจัดเข้ากลุ่มควบคุมก่อน และมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก จำนวน 30 คนหลัง จัดเข้ากลุ่มทดลอง เมื่อเก็บข้อมูลกลุ่มควบคุมเสร็จแล้ว จึงเก็บข้อมูลกลุ่มทดลอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการปนเปื้อนของแผนการทดลองจากการที่กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองมีการพบปะพูดคุยกัน และเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดมารดาในกลุ่มควบคุมเกิดความรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมในการบริการของพยาบาล ซึ่งมีผลต่อทัศนคติและความร่วมมือในการวิจัย และส่งผลให้การวิจัยคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้

ขั้นที่ 2 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

กลุ่มควบคุม

1. ที่หอผู้ป่วยหลังคลอด หลังจากการได้รับอนุญาตจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยประเมินความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก (pre-test) และทำการบันทึกข้อมูลทั่วไปของมารดาและทารกโดยกลุ่มตัวอย่างได้รับการพยาบาลตามปกติ

2. ภายใน 24 ชั่วโมง หลังคลอด กลุ่มตัวอย่างได้รับการพยาบาลตามปกติจากพยาบาล คือ การให้สุขศึกษารายกลุ่ม เรื่องการดูแลทารก การสังเกตอาการผิดปกติ การใช้สมุดบันทึกสุขภาพทารกและการดูแลตนเองของมารดาหลังคลอด

3. ภายใน 48 ชั่วโมงหลังคลอด ผู้วิจัยติดตามเยี่ยมมารดาและประเมินความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก (post-test)

4. หลังจากเสร็จสิ้นการประเมินความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล และเพื่อเป็นการดูแลประโยชน์เท่าเทียมตามสิทธิที่ควรได้รับ ผู้วิจัยได้มอบและอธิบายคู่มือการสังเกตสัญญาณทารกและการตอบสนองสัญญาณทารกแก่มารดา พร้อมกล่าวขอบคุณมารดาที่ให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัย

กลุ่มทดลอง

1. ที่หอผู้ป่วยหลังคลอด หลังจากการได้รับอนุญาตจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยทำการประเมินความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก (pre-test) และทำการบันทึกข้อมูลทั่วไปของมารดาและทารกโดยกลุ่มตัวอย่างได้รับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก ร่วมกับการพยาบาลตามปกติ

2. ภายใน 24 ชั่วโมงหลังคลอด กลุ่มตัวอย่างได้รับการพยาบาลตามปกติจากพยาบาลเหมือนกลุ่มควบคุมและได้รับโปรแกรมการสอน เกี่ยวกับการสังเกตสัญญาณทารกและการตอบสนองต่อสัญญาณทารกโดยใช้ซีดีที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น สอนประมาณ 60 นาที พร้อมแจกคู่มือสัญญาณทารกและการตอบสนองสัญญาณทารก เพื่อนำกลับไปอ่านทบทวน โดยมีเนื้อหาสอดคล้องกับแผนการสอน

3. ภายใน 48 ชั่วโมงหลังคลอด ผู้วิจัยติดตามเยี่ยมมารดา ทบทวนความรู้เกี่ยวกับสัญญาณทารกและการตอบสนองต่อสัญญาณทารก ก่อนจำหน่ายกลับบ้านผู้วิจัยติดตามเยี่ยมมารดาและประเมินความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก (post-test)

4. หลังจากเสร็จสิ้นการประเมินความผูกพันระหว่างมารดาและทารก ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลพร้อมกล่าวขอบคุณมารดาที่ให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของมารดาและทารก นำมาแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. เปรียบเทียบข้อมูลส่วนบุคคลของมารดาและทารกทั้งสองกลุ่ม โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square test)
3. วิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารกภายในกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติค่าทีคู่ (Dependent T-test)
4. วิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารกระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติค่าทีอิสระ (Independent T-test)
5. เปรียบเทียบความแตกต่าง (mean differences) ค่าเฉลี่ยคะแนนความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ซึ่งคำนวณจากคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลอง ลบด้วยคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลองของแต่ละกลุ่ม จากนั้นนำค่าความแตกต่างที่เกิดขึ้น 2 ค่า มาทดสอบโดยใช้สถิติค่าทีอิสระ (Independent T-test) เนื่องจากผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลองระหว่าง 2 กลุ่ม มีความแตกต่างกัน แต่ไม่สามารถทำการทดสอบโดยใช้สถิติ ANCOVA ได้ เนื่องจากภายหลังทำการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นแล้ว พบว่า ไม่เป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้น โดยเฉพาะข้อตกลงเบื้องต้นที่ว่า ความแปรปรวนของตัวแปรตามไม่แตกต่างกัน (homogeneity of variance)

ก่อนที่ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบสถิติที (T-test) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลไปทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการทดสอบสถิติที พบว่า ในกลุ่มควบคุมเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นทุกประการ ส่วนในกลุ่มทดลอง พบว่า มีค่า z-value ของคะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันหลังการทดลองเกิน -3.29 เนื่องจากมี outlier 1 ราย จึงพิจารณาตัดรายนี้ออก หลังจากนั้น ได้นำข้อมูลไปทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการทดสอบสถิติทีอีกครั้ง พบว่า คะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันมีการกระจายของข้อมูลเป็นปกติ ซึ่งเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นทุกประการ สำหรับการทดสอบการกระจายข้อมูลของค่าเฉลี่ยของความแตกต่างของความรักความผูกพันก่อนและหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง พบว่า ข้อมูลทุกชุดได้ค่า z-value ไม่เกิน ± 3.29 (Tabachnick & Fidell, 2007) ซึ่งเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นข้อนี้

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของมารดาและทารกทั้งสองกลุ่ม จากการทดสอบไคสแควร์ พบว่า ไม่มี ความแตกต่างกัน ยกเว้น Apgar score นาทีที่ 1 กล่าวคือ ส่วนใหญ่มารดาทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง มีอายุเฉลี่ยเท่ากัน ประมาณ 17 ปี มีสถานภาพสมรสคู่ (ร้อยละ 90.0 และ 96.7 ตามลำดับ) มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/ปวช. (ร้อยละ 56.7 และ 60.0 ตามลำดับ) นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 66.7 และ 80.0 ตามลำดับ) กลุ่มควบคุมไม่ได้ทำงานหรือแม่บ้าน (ร้อยละ 30) กลุ่มทดลองมีอาชีพเกษตรกร (ร้อยละ 33.4) มารดาทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ

10,000 บาท (ร้อยละ 86.7 และ 93.3 ตามลำดับ) โดยแหล่งที่มาของรายได้มาจากสามี (ร้อยละ 86.7 และ 86.7 ตามลำดับ) และมีความเพียงพอของรายได้ (ร้อยละ 96.7 และ 100.0 ตามลำดับ) มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว (ร้อยละ 76.7 และ 83.3 ตามลำดับ) ไม่ได้มีการวางแผนการตั้งครรภ์มาก่อน (ร้อยละ 80.0 และ 96.7 ตามลำดับ) แต่มีความพึงประสงค์ในการตั้งครรภ์ครั้งนี้ (ร้อยละ 96.7 และ 96.7 ตามลำดับ) โดยมีการฝากครรภ์ (ร้อยละ 96.7 และ 100.0 ตามลำดับ) สำหรับทารก ทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 63.6 และ 56.7 ตามลำดับ) มีน้ำหนักน้อยกว่าหรือเท่ากับ 3,000 กรัม (ร้อยละ 60.0 และ 73.3 ตามลำดับ) Apgar score นาทีที่ 1 เท่ากับ 9 คะแนน (ร้อยละ 100.0 และ 73.3 ตามลำดับ) และนาทีที่ 5 เท่ากับ 10 คะแนน (ร้อยละ 96.7 และ 100.0 ตามลำดับ) และทารกทั้ง 2 กลุ่มมีความยาวลำตัวเฉลี่ยประมาณ 48 เซนติเมตร

2. การเปรียบเทียบคะแนนความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารกภายในกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง พบว่า มารดาในกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (กลุ่มควบคุม $t = -11.49$, $p = 0.000$ และ กลุ่มทดลอง $t = -34.20$, $p = 0.000$) (ตาราง 1)

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ ค่าความโด่งและเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารกภายในกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลองโดยใช้สถิติที (Dependent T-test)

	Mean	SD	Skewness value	Kurtosis value	t	p-value
กลุ่มควบคุม (n = 30)						
ก่อนการทดลอง	3.38	0.10	0.38	-0.21	-11.49	0.000***
หลังการทดลอง	3.64	0.10	-1.61	0.59		
กลุ่มทดลอง (n =29)						
ก่อนการทดลอง	3.32	0.08	1.60	0.56	-34.20	0.000***
หลังการทดลอง	3.84	0.05	-1.37	0.39		

*** $p < 0.001$

3. การเปรียบเทียบคะแนนความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารกระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง พบว่า ก่อนการทดลอง กลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันของมารดาวัยรุ่นแรก สูงกว่ากลุ่มทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 2.58$, $p = 0.013$) ในขณะที่หลังการทดลอง กลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันของมารดาวัยรุ่นแรก สูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -9.50$, $p = 0.000$) (ตาราง 2)

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลองโดยใช้สถิติทีอิสระ (Independent T-test)

	กลุ่มควบคุม (n = 30)		กลุ่มทดลอง (n = 29)		t	p-value
	M	SD	M	SD		
ก่อนทดลอง	3.38	0.10	3.32	0.08	2.58	0.013*
หลังทดลอง	3.64	0.10	3.84	0.05	-9.50	0.000***

*p < 0.05, ***p < 0.001

4. การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก ระหว่างกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง ซึ่งคำนวณจากคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองลบด้วยคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลองของแต่ละกลุ่ม จากนั้นนำค่าความแตกต่างที่เกิดขึ้น 2 ค่า มาทดสอบโดยใช้สถิติค่าทีอิสระ พบว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -8.95$, $p = 0.000$) (ตาราง 3)

ตาราง 3 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก ระหว่างกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลองโดยใช้สถิติทีอิสระ (Independent T-test)

กลุ่ม	Mean Differences	SD	Skewness value	Kurtosis value	t	p-value
กลุ่มควบคุม (n=30)	0.26	0.13	-1.61	-0.73	-8.95	0.000***
กลุ่มทดลอง (n=30)	0.51	0.09	-0.32	-0.34		

***p < 0.001

การอภิปรายผลการวิจัย

1. การเปรียบเทียบคะแนนความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารกภายในกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง พบว่า คะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันของมารดาหลังการทดลองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งสองกลุ่ม อธิบายได้ดังนี้

ในกลุ่มควบคุม ได้รับการดูแลตามปกติจากพยาบาล โดยมีการสนับสนุนให้มารดาได้เห็นรูปร่าง หน้าตาทารก ได้สัมผัสทารกทันทีหลังคลอด ได้อยู่ด้วยกัน (rooming-in) และมีการส่งเสริมให้ทารกดูดนมโดยเร็วที่สุด ทำให้มารดาได้พัฒนาความรักผูกพันได้เป็นอย่างดี (ซูลีพร, 2549; นวพร, 2551; มนต์ตรา, 2551; สุวีรัตน์, 2546; สุอารี, 2551) ซึ่งเป็นนโยบายของโรงพยาบาลในโครงการสายใยรักครอบครัว มีการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มแพทย์แผนไทยของโรงพยาบาลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยดูแลมารดาหลังคลอดทุกรายในเรื่อง การดูแลเต้านมมารดา และหอผู้ป่วยหลังคลอดมีการสอนสุขศึกษามารดาในเรื่องการดูแลทารก การให้นม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาของ พรพรรณ (2540) ที่พบว่า การรับรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก และสามารถทำนายความรักความผูกพันระหว่าง

มารดาและทารกได้ร้อยละ 14 นอกจากนี้ ยังมีการสอนเรื่อง การให้ความอบอุ่น การรักษาความสะอาด การอาบน้ำ การสังเกตอาการผิดปกติ การรับวัคซีน และพัฒนาการของทารก ส่งผลให้มารดามีความรู้ ในการดูแลทารกได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา ที่พบว่า มารดาได้รับรู้เรื่อง การดูแลทารก แรกเกิด พัฒนาการและการส่งเสริมพัฒนาการของทารก ทำให้มารดาวัยรุ่นนครร์กแรกหลังคลอดเกิดความ เชื่อมั่น เกิดการรับรู้ความสามารถของตนเองในการดูแลทารก ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมดูแลทารกที่ เหมาะสม ถูกต้องต่อไป (อติธนา, 2554; สุทธิ, 2550) รวมทั้ง หอผู้ป่วยหลังคลอดมีการส่งเสริมและสนับสนุน ให้ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลมารดาและทารก ซึ่งญาติสามารถเข้าเยี่ยมได้ตลอดเวลา ทำให้ มารดาวัยรุ่นนครร์กแรกเกิดความอบอุ่น และลดความกังวลในการดูแลทารก เพราะมีครอบครัวให้กำลังใจ และสนับสนุนในการดูแลทารก จากที่กล่าวมา ทำให้มารดาในกลุ่มควบคุมมีการพัฒนาความผูกพันได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลให้คะแนนเฉลี่ยความผูกพันระหว่างมารดาและทารกของมารดาวัยรุ่นนครร์กแรกหลังคลอดครั้งแรก หลังการ ทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -11.49, p = 0.000$)

ในกลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยความผูกพันระหว่างมารดาและทารกของมารดาวัยรุ่นนครร์กแรก หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -34.20, p = 0.000$) อธิบายเหตุผล ได้ว่า นอกจากเป็นผลมาจากการได้รับการดูแลตามปกติจากพยาบาลตั้งที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังเป็นผลจาก การที่มารดาได้รับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกที่เน้นการให้ความรู้และสังเกตสื่อ สัญญาณของทารก พร้อมทั้งให้การตอบสนองต่อสื่อสัญญาณดังกล่าว เห็นได้จาก คะแนนเฉลี่ยหลังการ ทดลองในกลุ่มทดลอง ($\text{mean} \pm \text{SD} = 3.84 \pm 0.05$) มีค่าสูงกว่าในกลุ่มควบคุม ($\text{mean} \pm \text{SD} = 3.64 \pm 0.10$) อย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ ทารกไม่สามารถสื่อสารเป็นคำพูดได้ จึงแสดงพฤติกรรมเพื่อ สื่อสารถึงความต้องการให้มารดาได้รับทราบ และตอบสนองต่อความต้องการของทารกที่สื่อสารออกมา ซึ่ง การรับรู้ของมารดาต่อพฤติกรรมของทารกจะทำให้มารดาปฏิบัติต่อบุตรได้ถูกต้อง และรวดเร็ว (วิไลพรรณ, 2552; วันชาติ, 2553; Hockenberry & Wilson, 2009) การสนับสนุนข้อมูลสื่อสัญญาณทารกแก่ มารดาวัยรุ่นที่มีบุตรคนแรก ทำให้มารดาวัยรุ่นมีการรับรู้สื่อสัญญาณทารกและตอบสนองต่อสื่อสัญญาณ ทารกได้เหมาะสมขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ จีราภา (2549) ที่ศึกษาการรับรู้และการตอบสนองของ มารดาวัยรุ่นนครร์กแรกต่อสื่อสัญญาณทารกปกติ พบว่า มารดาวัยรุ่นนครร์กแรกมีการรับรู้และการตอบสนอง ต่อสื่อสัญญาณทารกแรกเกิดใน 48 ชั่วโมงหลังคลอดได้พอควร ดังนั้นเมื่อมีการสนับสนุนให้มารดาวัยรุ่น นครร์กแรกได้รับทราบเกี่ยวกับสื่อสัญญาณทารก ส่งผลให้มารดาสามารถตอบสนองต่อสื่อสัญญาณของทารก ได้มากขึ้น (ฉัตรแก้ว, 2552; ปาริชาติ, 2546) เมื่อมารดาวัยรุ่นนครร์กแรกสามารถตอบสนองความต้องการ ของทารกได้อย่างเหมาะสม ทันตามเวลาที่ทารกต้องการก็จะส่งผลให้ค่าคะแนนความผูกพันระหว่างมารดา และทารกของมารดาวัยรุ่นนครร์กแรกสูงมากขึ้น (วันชาติ, 2553) ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ มีการสนับสนุน มารดาวัยรุ่นนครร์กแรกโดยการให้โปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกโดยสนับสนุนการ สังเกตสื่อสัญญาณต่างๆ ของทารก และการตอบสนองต่อสื่อสัญญาณแต่ละอย่าง เพื่อให้มารดามีความไว ในการสังเกตและตอบสนองความต้องการของทารกได้อย่างเหมาะสม เมื่อมารดาสามารถสังเกตพฤติกรรม ทารกที่แสดงออกมาและสามารถตอบสนองความต้องการของทารก ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ ได้ อย่างเหมาะสม โดยการกอด การอุ้ม การสัมผัส การทำความสะอาด การปลอบประโลม การให้นม การ พุดคุย ส่งผลให้มารดาวัยรุ่นนครร์กแรกมีความรักความผูกพันมากกว่าก่อนการทดลอง

2. การเปรียบเทียบคะแนนความรักรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารกระหว่างกลุ่มควบคุม

และกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง พบว่า ก่อนการทดลอง กลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันสูงกว่ากลุ่มทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อธิบายได้ว่าความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก เป็นความรู้สึกที่เป็นลักษณะพิเศษเฉพาะ จะเริ่มก่อตัวขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่มารดาวางแผนที่จะมีบุตรและพัฒนาขึ้นระหว่างการตั้งครรภ์ การคลอด และในระยะหลังคลอด ความรักความผูกพันจะเพิ่มมากยิ่งขึ้น เมื่อมารดาและทารกตอบสนองซึ่งกันและกัน ซึ่งจากข้อมูลส่วนบุคคลของมารดาทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า มารดาในกลุ่มควบคุมมีการวางแผนการตั้งครรภ์ ร้อยละ 20 ซึ่งมากกว่ากลุ่มทดลอง โดยในส่วนของกลุ่มทดลองมีการวางแผนการตั้งครรภ์เพียง ร้อยละ 3.3 ซึ่งการวางแผนการตั้งครรภ์เป็นปัจจัยโดยตรงที่ส่งผลต่อความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก (Klaus & Kennell, 1982) นอกจากนี้ แม้ว่าระดับการศึกษาในภาพรวมของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นระดับ พบว่า กลุ่มควบคุมมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวส. ร้อยละ 13.3 มากกว่ากลุ่มทดลองซึ่งมีเพียง ร้อยละ 3.3 ซึ่งการศึกษาทำให้มารดามีการพัฒนาทางสติปัญญาและมีความสามารถในการเรียนรู้ มารดาที่มีการศึกษาสูงจะมีโอกาสหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นมารดาและการเลี้ยงดูบุตร รวมทั้งสามารถปรับอารมณ์และจิตใจได้ดี (ฉัตรแก้ว, 2552; ปารีชาติ, 2546; วันชาติ, 2553; Greenberger & O'Neil, 1992) ส่งผลให้ก่อนการทดลอง กลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกหลังคลอดสูงกว่ากลุ่มทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 2.58, p = 0.013$)

หลังการทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกหลังคลอดสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -9.50, p = 0.000$) อธิบายได้ว่า ความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก เป็นความรู้สึกที่เป็นลักษณะพิเศษเฉพาะ เริ่มก่อตัวขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่มารดาวางแผนที่จะมีบุตร และพัฒนาขึ้นระหว่างการตั้งครรภ์ การคลอด และในระยะหลังคลอด และเพิ่มมากยิ่งขึ้น เมื่อมารดาและทารกตอบสนองซึ่งกันและกัน โดยในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ทารกเกิด จนถึงชั่วโมงแรกๆ หลังคลอด เป็นช่วงเวลาที่สำคัญในการสร้างความรักความผูกพัน และเมื่อมารดาและทารกตอบสนองซึ่งกันและกัน ก็ส่งผลให้ความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารกเพิ่มมากขึ้น (Klaus & Kennell, 1982) ภายหลังคลอดทารกไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ต้องพึ่งพามารดา โดยมารดาต้องให้การดูแลทารกตลอดเวลาทั้งกลางวันและกลางคืน เมื่อทารกมีความต้องการในเรื่องใดๆ ก็ไม่สามารถสื่อสารเป็นคำพูดได้ แต่สามารถแสดงพฤติกรรมออกมา เพื่อสื่อสารถึงความต้องการ โดยมารดาในกลุ่มทดลอง ได้รับโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก ซึ่งได้รับทราบเกี่ยวกับสื่อสัญญาณต่างๆ ของทารกที่แสดงออกเพื่อให้มารดาได้รับทราบ และการตอบสนองต่อความต้องการของทารกที่สื่อสารออกมา โดยการรับรู้ของมารดาต่อพฤติกรรมของทารกจะทำให้มารดาสามารถปฏิบัติและตอบสนองความต้องการของทารกได้ถูกต้อง เหมาะสม และรวดเร็ว (วีไลพรรณ, 2552; วันชาติ, 2553; Hockenberry & Wilson, 2009) ซึ่งการสนับสนุนข้อมูลสื่อสัญญาณทารกแก่มารดาวัยรุ่นที่มีบุตรคนแรก ทำให้มารดาวัยรุ่นมีการรับรู้สื่อสัญญาณทารกและตอบสนองต่อสื่อสัญญาณทารกได้ดีขึ้น จากการศึกษาของ จีราภา (2549) ที่ศึกษาการรับรู้และการตอบสนองของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกต่อสื่อสัญญาณทารกปกติ พบว่า มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกมีการรับรู้และการตอบสนองต่อสื่อสัญญาณทารกแรกเกิดใน 48 ชั่วโมงหลังคลอดได้พอควร เมื่อมีการสนับสนุนให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกได้รับทราบเกี่ยวกับสื่อสัญญาณทารก ส่งผลให้มารดาสามารถตอบสนองต่อสื่อสัญญาณของทารกได้มากขึ้น (ฉัตรแก้ว, 2552; ปารีชาติ, 2546) เมื่อมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก

สามารถตอบสนองความต้องการของทารกได้อย่างเหมาะสม ทันตามเวลาที่ทารกต้องการก็จะส่งผลให้คะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารกของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกสูงมากขึ้น (วันชาติ, 2553) การศึกษาครั้งนี้มีการสนับสนุนมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกโดยการใช้โปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก การใช้โปรแกรมเป็นการสอนมารดาวัยรุ่นแบบรายบุคคล มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสอบถามสิ่งที่มารดาวัยรุ่นไม่เข้าใจ มีการให้เวลามารดาวัยรุ่นในการทบทวนความรู้ที่ได้รับ โดยโปรแกรมนี้มีการสนับสนุนการสังเกตสื่อสัญญาณต่างๆ ของทารก และการตอบสนองต่อสื่อสัญญาณแต่ละอย่าง ทำให้มารดามีความไวในการสังเกตและตอบสนองความต้องการของทารกได้อย่างเหมาะสม เมื่อมารดาสามารถสังเกตพฤติกรรมทารกที่แสดงออกมาได้ไว ก็ทำให้มารดาตอบสนองความต้องการของทารกทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและรวดเร็ว เช่น การเปลี่ยนผ้าอ้อมหลังขับถ่าย การให้นมเมื่อทารกดูดนิ้ว ดูดมือ การอุ้ม การสัมผัสเมื่อมีเสียงร้องไห้ งอแง เป็นต้น จากการที่มารดาและทารกมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอย่างเหมาะสม สม่่าเสมอ ทำให้กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกหลังคลอดสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -9.50, p = 0.000$)

จากผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรักความผูกพันก่อนการทดลองของมารดาทั้ง 2 กลุ่มพบว่า มีความแตกต่างกัน โดยที่กลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มทดลอง ผู้วิจัยจึงได้ทำการทดสอบต่อ เพื่อให้แน่ใจว่าความแตกต่างนั้น เป็นผลจากโปรแกรมจริง จึงได้ทำการทดสอบโดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความแตกต่าง (mean differences) ของความรักความผูกพันของมารดาระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ผลการทดสอบ พบว่า ค่าเฉลี่ยของความแตกต่างของความรักความผูกพันของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกหลังคลอดในกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจริง ($t = -8.95, p = 0.000$) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า โปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกมีผลต่อความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารกของมารดาวัยรุ่นในกลุ่มนี้

สรุป ข้อเสนอแนะและการนำผลวิจัยไปใช้

จากการศึกษาพบว่า โปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกมีผลต่อความรักความผูกพันระหว่างมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกและทารกเกิดครบกำหนดภายใน 48 ชั่วโมงหลังคลอด ดังนั้น พยาบาลจึงควรสอนการสังเกตและแปลผลสื่อสัญญาณของทารกให้มารดาในหอผู้ป่วยหลังคลอดในช่วงเวลาดังกล่าว โดยการใช้วีซีดีและคู่มือ เรื่อง สื่อสัญญาณและการตอบสนองสื่อสัญญาณทารก ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างเสริมความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก และควรมีการศึกษาติดตามว่า โปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก ยังคงมีผลต่อความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารกในระยะยาวหรือไม่ รวมทั้ง การศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มอื่นๆ เช่น บิดาวัยรุ่นกับทารก เป็นต้น นอกจากนี้ควรมีการควบคุมตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อตัวแปรตามโดยวิธีการใช้ minimization หรือวิธีการจับคู่ เป็นต้น เพื่อให้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคุณสมบัติใกล้เคียงกันก่อนการทดลอง

บรรณานุกรม

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2552). *สภาวะการมีบุตรของวัยรุ่นไทย*. ค้นจาก <http://childpregnancy.m-society.go.th>
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2555, กรกฎาคม). *พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศและการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น*. ค้นจาก http://rh.anamai.moph.go.th/all_file/index/fact_sheet.pdf
- กรรณิการ์ วิจิตรสุคนธ์. (2547). *สื่อสัญญาณทารก*. ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพมหานคร.
- จีรภา ศรีท่าไฮ. (2549). *การรับรู้และการตอบสนองของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกต่อสัญญาณของทารกแรกเกิด*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลเด็ก มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ฉัตรแก้ว จูแจ่ม. (2552). *การรับรู้ความสามารถของมารดาต่อการรับรู้และการตอบสนองสัญญาณทารก*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.
- ชุลีพร วชิรชนากร. (2549). ผลของโปรแกรมการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและทารกทันทีหลังคลอดต่อความรักใคร่ผูกพันระหว่างบิดามารดาและทารกในมารดาที่ได้รับการผ่าตัดเอาทารกออกทางหน้าท้อง. *รามธิบดีพยาบาลสาร*, 12(1), 94-106.
- นฤมล วีระรังสิกุล. (2545). *การพยาบาลทารกเกิดก่อนกำหนด* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: เทพเนรมิตการพิมพ์.
- นวพร มามาก. (2551). ผลของโปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสามีในระหว่างการตั้งครรภ์และการคลอดต่อสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส การรับรู้ประสบการณ์การคลอดของมารดาและความรักใคร่ผูกพันระหว่างบิดามารดาและทารก. *รามธิบดีพยาบาลสาร*, 14(2), 253-273.
- ปาริชาติ คำขาว. (2546). *ผลของการให้ข้อมูลสัญญาณทารกต่อการรับรู้ และการตอบสนองของมารดาที่มีบุตรคนแรก*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลกุมารเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- พรณพีไล เลหาเพ็ญแสง. (2526). *เปรียบเทียบพฤติกรรมการเผชิญต่อภาวะเครียดและสัมพันธภาพของมารดาต่อบุตรระหว่างมารดาที่คลอดบุตรครบกำหนดคนแรกกับมารดาที่คลอดบุตรก่อนกำหนดคนแรก*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลแม่และเด็ก มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพมหานคร.
- พรพรรณ จงปราณี. (2540). *ปัจจัยคัดสรรแรงสนับสนุนกับความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารกในมารดาวัยรุ่น*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพมหานคร.
- เพ็ญพีไล ฤทธาคณานนท์. (2549). *พัฒนาการมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมดาเพรส.
- มนต์ตรา พันธุ์ฝึก. (2551). ผลของโปรแกรมส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ต่อความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารก ความพึงพอใจในบทบาทของมารดา ความสามารถในการเรียนรู้พฤติกรรมทารกและการเจริญเติบโตของทารก. *รามธิบดีพยาบาลสาร*, 15(2), 149-159.

- วิไลพรรณ สวัสดิพานิชย์. (2551). *การพยาบาลมารดาหลังคลอด* (พิมพ์ครั้งที่ 5). ชลบุรี: ศรีศิลป์การพิมพ์.
- วันชาติ แวดล้อม. (2553). *อิทธิพลของการสนับสนุนของคู่สมรส และการทำหน้าที่ของครอบครัวที่มีต่อความไวในการตอบสนองต่อสัญญาณทารกของมารดาวัยรุ่น*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลเด็ก มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2549). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2556, กันยายน). *สถานการณ์คลอดบุตรของวัยรุ่นไทย*. ค้นจาก http://www.m-society.go.th/article_attach/10430/15330.pdf
- สุริรัตน์ ชลันธร. (2546). ผลการสัมผัสจากมารดาต่อการเจริญเติบโตของทารกคลอดก่อนกำหนด และความผูกพันระหว่างมารดา-ทารก. *วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 11(2), 57-69.
- สุหรี หนองอาหลี. (2550). *ผลของการใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรก*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- สุอารี ลำตะภูม. (2551). *ประสิทธิผลของการนัดสัมผัสร่วมกับการมีปฏิสัมพันธ์กับทารกต่อความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารกแรกเกิดในมารดาวัยรุ่นครั้งแรกหลังคลอด*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลเด็ก มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพมหานคร.
- อดิธนา ศรีสมบุญ. (2554). *ผลของโปรแกรมการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาต่อความสำเร็จในบทบาทการเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นที่ไม่ได้วางแผนการตั้งครรภ์*. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการผดุงครรภ์ขั้นสูง มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพมหานคร.
- อำนาจ พิมพ์พาด. (2552). *ผลของโปรแกรมการนัดสัมผัสทารกโดยมารดา ต่อความรักความผูกพันระหว่างมารดาทารก และน้ำนมที่ตัวทารก*. รายงานการศึกษาระดับหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพเด็ก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- Barnard, K. (1994). What the feeding scale measures. In G. Sumner & A. Spietz (Eds.), *NCAST caregiver/parent child interaction: Feeding manual* (pp.100-127). Seattle, WA: NCAST publications, University of Washington, School of Nursing.
- Bowden, V. R., Dickey, S. B., & Greenberg, C. S. (1998). *Children and their families: The continuum of care*. Philadelphia, PA: W. B. Saunders.
- Erikson, E. R. (2000). *Longitudinal aspects of early parent-infant interaction and contacts with mental health agencies*. New York: March of Dimes Birth Defects Foundation.
- Greenberger, E., & O'Neil, R. (1992). Maternal employment and perception of young children. *Child Development*, 63(2), 431-448.
- Hockenberry, M. J., & Wilson, D. (2009). *Wong's essentials of pediatric nursing*. (8th ed.). St. Louis, MO: Elsevier Mosby.

-
- Klaus, M, H., & Kennell, J. H. (1976). *Maternal-infant bonding*. (2nd ed.). St. Louis, MO: Mosby.
- Klaus, M, H., & Kennell, J. H. (1982). *Parent-infant bonding*. (2nd ed.). St. Louis, MO: Mosby.
- Lowdermilk, D. L., & Perry S. E. (2004). *Maternity & women's health care*. (8th ed.). St. Louis, MO: The C.V. Mosby.
- Polit, D. F., & Beck, C. T. (2004). *Nursing research: Principles and methods*. (7th ed.). Philadelphia, PA: Lippincott.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. (5th ed.). New York, NY: Harper Collins.

The Effect of Mother–Infant Interaction Promoting Program on Maternal–Infant Attachment Among Adolescent Mothers*

Theeraya Naowakhoaksorn** Busakorn Punthmatharith*** Mayuree Naphapunsakul****

Abstract

Purpose: To study the effect of Mother–Infant Interaction Promoting Program on maternal–infant attachment.

Design: Quasi–experimental study

Methods: Purposive sampling was used to recruit mother–infant dyads to the experimental and control groups ($n = 30/\text{group}$). The data were collected using the demographic data and the maternal–infant attachment evaluation form tested for content validity by three experts. The Cronbach’s alpha coefficient of the maternal–infant attachment evaluation form was 0.97. Mother–infant dyads in the control group received standard care whereas those in the experimental group received standard care and the Mother–Infant Interaction Promoting Program at least 60 minutes in 24 hours postpartum and follow up in 48 hours. Maternal–infant attachment was measured before (pre–test) and after (post–test) in both groups. Data were analyzed using descriptive statistics, chi–square test, and t –test.

Results and Implications: The means of maternal–infant attachment after experiment in the control and experimental groups were significantly higher than those of before experiment ($p < 0.001$). The mean of maternal–infant attachment before experiment in the control group was significantly higher than that of the experimental group ($p < 0.05$) whereas the mean of maternal–infant attachment after experiment in the experimental group was significantly higher than that of the control group ($p < 0.001$). The mean difference of maternal–infant attachment after experiment in the experimental group

---

** Master student, Master of Nursing Science, Faculty of Nursing, Prince of Songkla University, Songkhla, Thailand.

*** Associate Professor, Faculty of Nursing, Prince of Songkla University, Songkhla, Thailand.

**** Assistant Professor, Faculty of Nursing, Prince of Songkla University, Songkhla, Thailand.

---

was significantly higher than that of the control group ($p < 0.001$). Thus, nurses should provide the Mother–Infant Interaction Promoting Program for enhancing maternal–infant attachment to adolescent mothers.

Keywords: mother–infant interaction promoting program; attachment; adolescent mothers